

Irma Šidiškienė – Lietuvos istorijos instituto Etnologijos ir antropologijos skyriaus mokslo darbuotoja

Moksliniai interesai: etnologija, socialinė ir kultūrinė antropologija, tapatybė, apranga, vestuvės, etniškumas, šventės, bendradarbių bendrijos, miesto antropologija

Adresas: Kražių g. 5, LT-01108 Vilnius

Tel.: (85) 261 1433

El. paštas: irma.sidiskiene@istorija.lt

Irma Šidiškienė: doctor of humanities (ethnology), research fellow at the Lithuanian Institute of History, the Department of Ethnology and Anthropology

Research interests: ethnology, social and cultural anthropology, identity, dresses (costume), weddings, ethnicity, celebrations, coworkers' community, urban anthropology

Address: Kražių str. 5, LT-01108 Vilnius

Phone: (85) 261 1433

E-mail: irma.sidiskiene@istorija.lt

Irma Šidiškienė

Lietuvos istorijos institutas

ŠVENTĖS IR BENDRADARBIŲ KULTŪRA VILNIUJE BEI JO APYLINKĖSE

Anotacija

Straipsnyje diachroniškai aptariamos švenčių šventimo bendradarbių aplinkoje sąsajos su organizacijos vieta. Remiantis lauko tyrimais, analizuojami bendradarbių susibūrimai švenčių progomis, organizacijos vietos, kaip pačios organizacijos vidinės ir ją supančios išorinės, t. y. lokalios, nacionalinės kultūros, įtaka jų pasireiškimui. Analizei pasirinktos dvi tradicinės ir dvi modernios šventės, kurių šventimo formaliais ir neformaliais kanalais įpročiai lyginami tarp sostinės ir jos apylinkių bendradarbių.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: šventė ar jos proga, vieta, organizacijos kultūra, Vilnius ir jo apylinkės.

Abstract

The article deals with the organization of festive celebrations in co-workers' environment. Based on field studies, co-workers' gathered on the occasion of the holidays, the organization's place, both internal organization itself and its surrounding external – local, national culture, the influence on their manifestation. Two traditional and two modern holidays are being analysed, where the habits of celebrations, formal and informal channels are compared between the city and its environs co-workers'.

KEY WORDS: celebration or its occasion, place, organizational culture, Vilnius and its environs.

DOI: <http://dx.doi.org/10.15181/rh.v25i0.1975>

I v a d a s

Besikeičiančioje visuomenėje daugialypius kultūrinius, socialinius santykius padeda atskleisti švenčių tyrimai. Šventė – tai įvykis, socialinis reiškinys, su kuriuo susiduria iš esmės visos žmonijos kultūros (Falassi 1987). Kalbėdami apie kultūrą, ją suvokiame plačiaja prasme – tai, apie ką žmonės galvoja, ką jie daro ir kokius produktus gamina (Bodley 2005), kartu tai, kas mus sujungia kaip žmones (bendras supratimas, vertybės, normos ir simboliai), bet ir skiria mus kaip skirtingas bendruomenes (tautines, regionines, etnines, profesines, organizacijų ir pan.), kurių kultūra savo ruožtu „įkūnija specifinius konkrečios žmonių bendruomenės socialinės praktikos poreikius“ (Pruskus 2013, 124). Taigi konkreiti bendruomenė (pvz., bendradarbiai, organizacija) kuria savitą erdvę / vietą, kurioje jie užsiima tam tikra veikla.

Straipsnyje švenčių bendradarbių aplinkoje problematika bus atskleidžiama per organizacijos vietas, kaip organizacijos vidinės ir išorinės kultūros, bei socialinių santykių prizmę. Organizacijos kultūros¹ vieno apibrėžimo, kaip ir apskritai vienos kultūros, nėra, tačiau yra santykinis susitarimas dėl svarbiausių jos elementų – pagrindinių elgesio normų, tikėjimų ir vertybių rinkinio (Domagała 2017, 33), taigi organizacijos kultūra yra tiesiogiai veikiamą nacionalinės, regioninės, profesinės ir kitų kultūrų. Jennifer Bellot straipsnyje „Defining and Assessing Organizational Culture“ pateikia išvadą, kad organizacinė kultūra yra socialiai sukonstruota, kylanti iš grupės sąveikos (Bellot 2011). Autorė, siekdama suvokti organizacinę kultūrą, aprašė jos, kaip konstrukto, istorinę raidą ir ją įvertino, lygindama ir priešpriešindama garsias organizacinės kultūros teorijas ir metodus. Kadangi kultūra yra socialinis konstruktas, ji yra dalis kiekvieno organizacijos darbuotojo. Kiekvienas žmogus į organizacijos aplinką atsineša savo nacionalinę kultūrą (Gjuraj 2013, 165). Taigi ir vieta, kurioje įsikūrusi organizacija, ar ir pati organizacija kaip vieta įgauna reikšmę per žmonių veiklą (pvz., darbą, ritualus, šventes), bendravimą. Tačiau, kaip teigia Margaret Rodman, žmonėms atskiros vietovės formuoja ir išreiškia polisemines vietovių reikšmes, t. y. kiekvienas žmogus gali skirtingai patirti, išreikšti vieną ir tą pačią vietą (Rodman 1992, 647). Anot Timo Cresswello, vieta turi dvi susijusias dimensijas – socialinę ir geografinę (cit. pagal Anderson, Adey, Bevan 2010, 591). Taigi organizacija visų pirma yra vieta, kur organizacijos valdymo struktūros susaistyti skirtingų ar

¹ Mokslinėje literatūroje kartais daromas skirtumas tarp formaliosios, korporacinės, dažnai vadinamos organizacinės, kultūros, kuri yra sukurta organizacijos steigėjų, vadybos ir organizacijos kultūros, kuri yra kuriama organizacijos darbuotojų neformaliais ryšiais (subkultūros) (kartu perimdama, perkurdama formaliąją). Šiame straipsnyje jos neatskiriamos ir vartojamas terminas *organizacijos kultūra*, kaip ir sinonimiškai *bendradarbių kultūra*.

panašių kultūrinių terpių žmonės (priklausomai nuo profesijos, socialinės, etninės ir kt. aplinkos), žmonių grupė užsiima tiesiogine veikla, siekia bendro tikslo, kartu formaliais ir neformaliais ryšiais palaiko socialinius santykius, (per)kuria, perima / perduoda organizacijos kultūrą. Organizacijose žmonės keičiasi, todėl kalbame apie kintančią, nepastovią bendruomenę ir jos kultūrą.

Neformalus socialiniai bendradarbių santykiai mokslinėje literatūroje apibrėžiami, viena vertus, kaip nepastovūs, mažiausiai prognozuojami, savanoriški, kita vertus, kaip stiprus veiksnys siekiant organizacijos tikslų, efektyvumo, (per)kuriant / palaikant kultūrą ir pan., todėl organizacijos vadybos jie yra toleruojami, skatinami ir panaudojami organizacijos veiklos rezultatams siekti (Waldström 2001; Kuipers 2009; London 2010; ir kt.). Vienas iš prieinamiausių būdų palaikyti neformalius socialinius santykius su bendradarbiais yra laisvalaikis, susidarantis įvairiomis asmeninių ir oficialių švenčių progomis, rengiamomis tiek formaliai, tiek neformaliai. Šiomis progoms atliekami tam tikri ritualai, pvz., sakomi sveikinimai, dažniausiai vartojamas maistas, kartais teikiamos dovanos. Vaišės, užstalė, kavos gėrimo ritualai, maisto (gėrimų, tabako ir pan.) vartojimas darbe yra aptariami įvairiuose organizacijų veiklos, socialinių santykių, kultūros tyrimuose kaip laikas, kai darbuotojai gali pabendrauti neformalioje aplinkoje (Kniffin, Wansink, Devine, Sobal 2015; Plester 2015 ir kt.).

Šiame straipsnyje šventė ar jos proga analizuojama kaip laikas darbuotojams papildomai komunikuoti, palaikyti neformalius ryšius ir atlikti šventės progai įprastus veiksmus. Vienos šventės organizacijose buvo švenčiamos ar simboliškai paminimos jų išvakarėse ar po šventės, nes ji buvo / yra išėiginė diena (todėl toliau vartojamas pasakymas „šventės proga“), kitos, kurios buvo / yra neišėiginės dienos, švęstos / švenčiamos šventės dieną. Kurios šventės buvo kolektyvuose paplitusios, kurios pasireiškė spontaniškai, rodo ne tik šventės reikšmę, populiarumą, bet ir atskleidžia socialinių sąveikų kolektyve pasekmes arba šventės vietą organizacijoje.

Lietuvos moksliniuose tyrimuose nemažai dėmesio skiriama švenčių tematikai, tačiau lieka mažai tyrinėtas įvairių progų šventimas, minėjimas bendradarbių aplinkoje ir vietos (tiek organizacijos, tiek ją supančios lokalsios, nacionalinės kultūros) reikšmė pasirenkant / švenčiant šventes. Tam tikras bendradarbių laisvalaikio veiklos vietų (kaimo, miesto) palyginimas buvo atliktas Irmos Šidiškienės. Siekiant atskleisti neformalių tinklų reikšmę darbo kolektyve, buvo lyginti XIX a. pabaigos – XX a. pirmosios pusės kaimo bendruomenės talkose susibūrančių bendrijų ir XX a. antrosios pusės – XXI a. pradžios miesto bendradarbių socialinių santykių bruožai. Nustačius neformalių santykių formavimosi pretekstus, padarytos išvados, kad abi darbo bendrijos skirtingos, tačiau jų neformalieji

tinklai panašūs, pirmiausia dėl to, kad abiem atvejais jie grįsti savanoriškumo principu, yra mobilūs ir pan. Pažymėtina, kad, be laiko, lyties aspektų, buvo pastebėtas šiek tiek besiskiriantis ir vietos akcentavimas: kaimo bendruomenėje yra svarbus dėmuo toli–arti, t. y. gyvena kaime ar vienkiemyje, o organizacijoje – kokie žmonės dirbo arba kokia formuojama organizacijos kultūra. Šiame tyrime atsiskleidė ir vaišių (užstalės) neišryškėjimas miestiečių išsakytuose požiūriuose apie svarbiausius bendradarbių bendrijos susidarymo pretekstus, bet paminėtas kaip figūruojantis kaimo bendrijoje (Šidiškienė 2017).

Dar vienas tyrimas buvo atliktas lyginant Vilniaus ir Sofijos miestų bendradarbių laisvalaikį (Šidiškienė 2018). Jame buvo nustatyta panašumų, kalbant apie naujų oficialių švenčių progas, ir skirtumų, kurie išryškėjo kai kurių asmeninių švenčių atvejais, apžvelgtos šalių oficialiųjų kultūrinių politikų įtakos bendradarbių (ir miestiečių apskritai) kultūrinei raiškai – tiesiogiai formaliajai ir iš dalies neformaliajai. Tyrimas atskleidė, kad tiek Sofijoje, tiek Vilniuje bendradarbiai labai panašiai šventė Naujuosius metus, Velykas ir Moters dieną, tuo tarpu Valentino dienos² Sofijos gyventojai sakėsi su bendradarbiais nešvenčią (Šidiškienė 2018, 145, 146). Atsiskleidę švenčių šventimo su bendradarbiais savitumai tiriuose miestuose sietini su nacionalinės kultūros poveikiu.

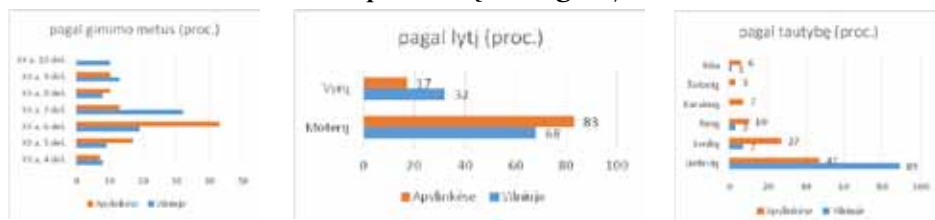
Paminėtinas vienos lokaliai vietos (Gižų gyvenvietėje) dviejų institucijų (kultūros namų ir bažnyčios) bendruomenių kultūriškumo formavimo ir raiškos sovietmečiu palyginimas (Vyšniauskas 2016). Šis tyrimas atskleidė vienoje vietoje veikusių skirtingų institucijų / organizacijų savitas kultūrinės raiškas.

Esamuose tyrimuose nebuvo lyginami sostinės ir jos apylinkių miestų, miestelių ir ypač kaimiškųjų vietovių organizacijų darbuotojų veiksmas, elgsena švenčių progomis. Naujam tyrimui keliamas tikslas – diachroniškai išanalizuoti šventės tarp bendradarbių sąsajas su vieta, t. y. kaip organizacija ir jos darbuotojai iš lokaliai vietos daro įtaką švenčių (ne)šventimui su bendradarbiais. Tikslui pasiekti, remiantis 2013–2018 m. atliktų lauko tyrimų duomenimis, lyginami Vilniaus miesto ir jo apylinkių gyventojų švenčių šventimo su bendradarbiais atvejais sovietmečiu ir atkurtos Nepriklausomybės metais; bus nagrinėjami bendradarbių veiksmas, elgsena šventės proga, kartu atsižvelgiant į jų rengimo pobūdį.

² Šiam straipsniui pasirinktos šventės: Kalėdos, Naujieji metai, Velykos, Moters diena ir Valentino diena.

1 lentelė

Respondentų demografija

Šiame tyrime naudojami lauko tyrimų, vykdytų Vilniuje³ ir jo apylinkėse⁴ – Trakų ir Nemenčinės miestai, Kernavės miestelis, Nemėžio, Marijampolio ir Medininkų kaimai (toliau – *Vilniaus apylinkės*) – duomenys. Apklausti įvairaus amžiaus respondentai, taigi medžiagoje yra ir sovietinio laikotarpio, ir laikotarpio po Nepriklausomybės atkūrimo duomenų. Respondentai Vilniaus apylinkėse tirtose vietose pasirinkti atsitiktinai, ką pavyko rasti namuose, tiriant Vilniuje – tiek iš pažįstamų, tiek iš atsitiktinių respondentų, susitarus su jais susitikti. Daugiau apklausta lietuvių moterų (žr. 1 lentelę).

Lauko tyrimo medžiaga surinkta interviu metu, remiantis iš anksto pasiruoštu minėtai programai parengtu klausimynu. Respondentų buvo klausama įvairių klausimų apie laisvalaikį, pvz., kokius įvykius, progas ir kaip jie šventė, pažymėjo kartu su bendradarbiais. Klausiant buvo paeiliui vardytos įvairios kalendorinės šventės, dienos (oficialiosios), asmeninės šventės, progos. Šiam straipsniui, siekiant išryškinti švenčių šventimo savitumą bendradarbių aplinkoje, tyrimo objektu buvo pasirinktos skirtingų tipų šventės: dvi oficialios įprastos (tradicinės, apimančios ikirikščioniškojo ir krikščioniškojo kalendoriaus šventes, perduodamas karta iš kartos) ir dvi modernios (apimančios sekuliaras, pvz., valstybinės, profesines, asmenines ir kitas naujai atsiradusias šventes)⁵. Iš įprastų švenčių pasirinktos – Kalėdos, Naujieji metai⁶ ir Velykos. Jos pasirinktos dėl to, kad iki

³ Vykdydama Lietuvos istorijos instituto programą „Socialinė sąveika ir kultūrinė raida mieste: laisvalaikis, šventės ir ritualai. 2012–2016“ (vad. Ž. Šaknys), atlikau lauko tyrimus (33 aprašai); o 2013 m. etnografinės praktikos metu medžiagą rinko LEU Istorijos fakulteto studentai Marius Varvuolis ir Haris Simas Petrauskas (apklausta 20 vilniečių).

⁴ Vykdam Lietuvos istorijos instituto programą „Laisvalaikis, šventės ir ritualai Vilniaus apylinkėse. Socialiniai ir kultūriniai aspektai 2017–2021“ (vad. Ž. Šaknys).

⁵ Plačiau sąvokų *tradicinės* ir *modernios šventės* aiškinimą žr. Paukštytė-Šaknienė 2016: 13.

⁶ Šios šventės su bendradarbiais švenčiamos tarpušvenčiu, todėl vieni vadino kalėdiniu (atkūrus Nepriklausomybę), kiti naujametiniu (ypač sovietmečiu) laikotarpiu, todėl jas sujungiau. Formaliai Kalėdos ir Naujieji metai su bendradarbiais dažniausiai būdavo pažymimi vienu metu ir labai retai kurios organizacijos šventė abi progas, jos įvardijamos dažnai kaip metų užbaigimo, Naujųjų sutikimo proga. Atkūrus Nepriklausomybę, kai kurie šią progą švenčia po Naujųjų metų, pavadina Trijų Karalių proga.

šių dienų jos visuomenėje išliko populiariausios. Tai rodo Lietuvos mokslininkų atlikti švenčių tyrimai, atskleidžiantys tiek religijos, tiek politikos ideologijų šių švenčių palaikymą, propagavimą (Senvaitytė 2014b), o tai daugiausia išryškina periodika (Senvaitytė 2013a, b, c; 2014c). Tai atskleidžia ir švenčių tyrinėjimai, paremti respondentų apklausomis, kurių duomenys rodo jas esant mėgstamiausiomis jaunimo šventėmis (Šaknys 2003⁷; Senvaitytė 2014a; Venskienė 2016); tradiciškai perduodamomis iš kartos į kartą šventėmis (Paukštytė-Šaknienė 2013); praktikuojamomis ir perduodančiomis lietuviškumą šventėmis (Kuznecovienė 2008); šventėmis, esančiomis pagrindiniu tradicijų ir papročių raiškos būdu (Stonkuvienė 2011, 13). Be to, Kalėdos šiandien yra viena žinomiausių švenčių visame pasaulyje (Miller 2017). Iš modernių švenčių šiame straipsnyje pasirinktos Moters diena (Kovo 8-oji) ir Valentino diena. Moters diena yra išskirtinė kaip formaliai įvesta Lietuvoje sovietmečiu kaip Tarptautinė moters diena ir šiandien švenčiama visuomenėje (įrašyta Atmintinų dienų sąrašė (Varnienė 2018) kaip Tarptautinė moterų solidarumo diena), o Valentino diena – kaip naujusia, pradėjusi plisti tarp jaunimo atkūrus Nepriklausomybę (Šaknys 2003).

Šventės su bendradarbiais sostinėje ir jos apylinkėse

Kaip žinoma, darbo kolektyvuose buvo / yra švenčiamos oficialiosios šventės ar reikšmingos darbuotojo asmeninės šventės progos, taip pat vyksta sporto, kultūriniai renginiai išieginėmis dienomis. Dalis tokių renginių buvo / yra organizuojami formaliai – administracijos, vadovų iniciatyva, kiti neformaliai – pačių darbuotojų iniciatyva. Sovietmečiu oficialiuose renginiuose, valstybinių švenčių minėjimuose ar pan., naujosiose šventėse, palaikomose formaliųjų struktūrų, buvo privaloma dalyvauti visiems darbuotojams. Kituose laisvalaikio renginiuose buvo galima pasirinkti (išvykas į ekskursijas, sporto ar kultūrinius renginius ir pan.), nors praktiškai jų pasirinkimas buvo ribojamas – dėl finansinių išlaidų, eilių gauti kelialapį išvykai – jie buvo skiriami pagal darbo nuopelnus (pasiekimus)⁸ ar „susiveikus“, apeinant tokias nuostatas, per *blatą*⁹. Atgavus Nepriklausomybę, kiekviena organizacija savo nuožiūra įvairių oficialių švenčių minėjimus formaliai rengia arba ne, taip pat darbuotojai gali pasirinkti dalyvauti ar ne tokiuose renginiuose. Vienkartinis nedalyvavimas oficialiame renginyje (dėl objektyvių priežasčių – liga, komandiruotė ar kitos aplinkybės) paprastai toleruojamas, ta-

⁷ 2001 m. atliktas tyrimas parodė kiek kitokį jaunimo mėgstamiausių švenčių išsidėstymą pagal populiarumą: Kalėdos, Valentino diena, Joninės, Velykos (Šaknys 2003: 22).

⁸ Antai Aušros Jurčikonytės atliktame Alytaus namų statybos kombinato darbuotojų atminčių tyrime pateiktas pavyzdys, kaip sovietmečiu profsąjungos svarstydamo, „kas vertesnis važiuoti į išvyką – I. Š. J ar gauti butą. Tam, kuris turėjo nuobaudų, tai net nesvajoti“ (Jurčikonytė 2016: 167).

⁹ Apie *blatą* plačiau žr. Ledeneva 1998; Žiliukaitė 2014; Aliyev 2013; ir kt.

čiau pasikartojantis neatvykimas gali būti traktuojamas kaip nenoras tapatintis su kolektyvu ar renginio idėja.

Darbuotojai taip pat susiburia neformaliai, norėdami pažymėti asmeninių ar oficialių švenčių progas. Neformalus susibūrimai buvo / yra laisvai bendradarbių pasirenkami ir inicijuojami. Sovietmečiu ne visas tradicinių švenčių progas buvo galima minėti formaliai, todėl ir neformaliuose susibūrimuose, ypač vykstančiuose darbovietėje, jas vengta minėti, išskyrus bendrijas, kur buvo pasitikima vienas kitu. Tai atskleidė atlikti lauko tyrimai.

Labiausiai su bendradarbiais buvo švenčiama **Naujųjų metų proga**. Apie jos šventimą darbovietėse tiek sovietmečiu, tiek atgavus Nepriklausomybę pasakojo dauguma apklaustų vilniečių ir apylinkių gyventojų. Aiškinantis, ar šventė Naujųjų metų progą su bendradarbiais, išryškėjo vietos, organizacijos, kurioje dirbo, reikšmė ją rengiant / nerengiant ir darbuotojo (ne)pasirinkimas dalyvauti joje. Respondentai pabrėžė organizacijos vadovybės lemiamą poveikį šiuo klausimu: „*priklausė nuo valdžios, aš daug tų valdžių pragyvenau. Tai skirtingai būdavo*“ (Vilnius, mot., 1957¹⁰). Formalios šventės iškilnių forma priklausė ir nuo tiesioginių viršininkų požiūrio, ir nuo organizacijos finansinių galimybių. Didesnėse, turtingesnėse organizacijose tiek sovietmečiu, tiek ir atgavus Nepriklausomybę Naujųjų metų renginiai Vilniuje ir jo apylinkėse tirtų vietovių organizacijose vykdavo su karnavalu, koncertais, šokiais, vaikų eglutėmis ir pobūviais (Vilnius, mot., 1957, 1960; Kernavė, vyr., 1959), kartais būdavo daroma tik šventė vaikams („Vaikų eglutė“), tuomet kai kuriose organizacijose bendradarbiai atskirai nebesirinkdavo¹¹.

Neformalus Naujųjų metų progos minėjimas taip pat priklausė nuo skyriaus, padalinio tiesioginio viršininko ir socialinių santykių kolektyve. Vilniečiai ir apylinkių gyventojai tvirtino, kad sovietmečiu ten, kur organizacija nedarė bendros kolektyvo šventės, buvo arba tik „*iškilmingas posėdis – o to posėdžio nieko nėra*“ (Vilnius, mot., 1934), ar „*prieš išsiskirstant [iš darbovietės] [susėda] prie kavos ir konjakėlio – daugiau nieko, jokių restoranų, nieko*“ (Vilnius, mot., 1942), bet dažniau po susirinkimo bendradarbiai „*susineša visi pyragaičių, torčiukų, buterbrodų ir dar anksčiau buvo „laimės šulinys“ ar kaip, visos dovanytes pasidaro, užrašo, kad aš tokį išsitraukiau, tai aš pagal tą numerį turiu sveikinti kitą savo kolegą*“ (Vilnius, mot., 1934) ir patys susiorganizuoja Naujųjų metų paminėjimą¹². Mokyklose sovietmečiu rengti naujametiniai karnavalai kartu su vaikais, o mokytojai: „*po karnavalo pasilikdavom ir pasidarydavom tokį ilgesnį pasisėdėjimą, pasišokdavom, sušėtinis maistas*“ (Musninkai, mot., 1953)¹³.

¹⁰ Čia nurodomi pateikėjo gimimo metai.

¹¹ Vilnius, mot., 1933; Trakai, mot., 1952; Nemenčinė, vyr., 1954; 1962; Kernavė, mot., 1966.

¹² Marijampolis, mot., 1942; Kernavė, mot., 1946; Nemenčinė, mot., 1947.

¹³ Panašiai pasakojo ir kiti pateikėjai (Kernavė, mot., 1942; Marijampolis, mot., 1953).

Kalėdų šventimas sovietmečiu formaliai buvo netoleruojamas, tačiau mažose grupelėse (dažniausiai kabineto apimtimi) vilniečiai ir jo apylinkių gyventojai susėdavo ta proga prie stalo su kūčiukais. Kadangi per Kalėdas buvo darbo diena, tai ta proga į darbą atsinešdavo kas ką norėjo ir pasivaišindavo kabinete¹⁴. Respondentė teigė, kad kol Kalėdos buvo darbo diena, vaišindavosi darbe, lauždavo plotkeles [kalėdaičius], bet kai atgavus Nepriklausomybę Kalėdų diena tapo išieginė, darbe nebešvenčia (Nemėžis, lenkė, gim. 1954). Ir atgavus Nepriklausomybę, tie, kuriems pagal grafiką reikia dirbti, šių ir panašių švenčių dienomis taip pat vaišinasi atitinkamais gardėšiais darbe su kolegomis (Nemėžis, mot., 1975).

Taigi, atgavus Nepriklausomybę, formalus Kalėdų ir Naujųjų metų progų arba vienos iš jų šventimas (priklausomai nuo datos, ją vadina arba Kalėdiniu, arba Naujųjų metų, arba Trijų Karalių švente) Vilniuje ir jo apylinkėse, kaip minėta, išlaikė tą pačią šventės formą, bet ji pakito pirmiausia viešo susirinkimo ideologiniu turiniu. Dažna organizacija išlaikė tradiciją jos metu apdovanoti geriausius darbuotojus, rengti vakarus¹⁵ ar pan.: „nuomojame salę, samdome renginių vedėjus, taip pat kviečiame muzikantus, vaišes ruošia restoranas – tortas, gėrimai, pirmi, antri patiekalai“ (Vilnius, mot., 1980), „darbovietė visiems duoda premijų ir vaišių – vyno, dešros rūkytos, naminės duonos, pyrago ir atvirutę su pasveikiniu“ (Vilnius, vyr., 1958). Kitos organizacijos užsisako salę (Vilnius, mot., 1978) arba savo patalpose švenčia (ypač privačių organizacijų darbuotojai): „sausio 6 d. Naujajamėtinį vakarėlį darom, administratorė suskirsto, kas ką iš maisto atsineša, užsako didžėjų šokiams. Būna teminiai vakarėliai, pvz., gangsteriai ir jų žmonos, būna visokios nominacijos. Linksma“ (Vilnius, mot., 1972). Sekdami naujomis vakarietiškomis praktikomis, vilniečiai išmėgino šia proga organizuojamus teminius vakarus, bendrai lankomus koncertus, teatrą ar pan. (Vilnius, mot., 1960; 1963). Dažnai daromos viso kolektyvo suneštinės vaišės¹⁶ arba atskiruose skyriuose, grupėse (Vilnius, mot., 1929; vyr., 1987) keičiamasi dovanėlėmis (Vilnius, mot., 1982). Iš Vilniaus apylinkių apklaustųjų tik dvi pardavėjos (Kernavė, mot., 1949; Marijampolis, mot., 1956) sakėsi, jog nė vienos iš šių (taip pat ir kitų) švenčių niekaip nepažymėjo bendradarbių būryje. Abi jos dirbo mažame kolektyve – dviese. Viena jų sakė, kad parduotuvėje sovietmečiu buvo daug darbo, nebuvo kada prisėsti net prie kavos puodelio, kitos viršininkas (privatininkas, jau atgavus Nepriklausomybę) neskatino tokio šventimo. Galima sakyti, tiek vienu, tiek kitu atveju nesusiklostė socialiniai darbuotojų santykiai.

Paskutiniu metu kai kuriuose kolektyvuose praktikuojama „akcija „Būk angelas sargas“. Turi rūpintis išsitrauktu žmogumi visą advento laikotarpi“ (Vilnius,

¹⁴ Marijampolis, mot., 1942; Kernavė, mot., 1946; Nemenčinė, mot., 1947.

¹⁵ Vilnius, mot., 1968; 1990; vyr., 1992.

¹⁶ Vilnius, vyr., 1960; 1982; 1987.

mot., 1988). Panaši akcija organizuojama ir rajono mokyklose: „*tradicinė gerumo akcija prieš Kalėdas. Mūsų kaime bendruomenė lanko senus, vienišus žmones, pasveikinam, nešam vaisių, atviruką. Žmogų įspėjam, paklausiam, ar sutinka, ir klasė eina (kiekviena klasė pasiskirsto, pas kurį žmogų eis)*“, o paskui būna „*bendras koncertas, stalas, dalijamės kalėdaičiais su kolektyvu, vaikais ir tėvais*“ (Medininkai, mot., 1980). Kitose mokyklose (apklausti mokytojai) pasisėdėjimai su mokytojais taip pat nebepraktikuojami, tačiau kiekvieno mėnesio vieną penktadienį mokytojai, kurie nori, renkasi draugėn kavinėje ir ten bendrauja (Marijampolis, vyr., 1970) – toks penktadienis atstoja ir naujametinį ar kitų progų pasibuvimą mokykloje.

Tiek Vilniuje, tiek jo apylinkėse Kalėdų, Naujųjų metų progos šventos panašiai, pasižymėjo kaip populiariausios. Formalusis Kalėdų, Naujųjų metų šventimas atkūrus Nepriklausomybę, kaip minėta, pakito turiniu, jį papildė „Gerumo akcijos“ ar teminiai vakarai, koncertų, teatrų lankymas. Neformalusis šventimas išliko, jis dažniau stebimas ten, kur nerengiamas formalusis šventimas ar kur kolektyve nesusiklostė draugiški socialiniai ryšiai, todėl švenčiama subgrupėse. Šios progos šventimas, viena vertus, rodo organizacijų skirtumus – darbuotojų, ypač vadovų, socialinių santykių aspektu, kita vertus, organizacijų panašumą bendrame sostinės, jos apylinkių kontekste.

Velykų proga. Oficialiai sovietmečiu ši šventė neminėta, tačiau bendradarbiai neformaliai pasveikindavo vienas kitą. Lyginant sovietmečiu ir dabar daugiau pasisakiusiųjų vilniečių liudijimo, jog paminėdavo Velykų progą, nors nemininčių jos sovietmečiu, savaime suprantama, buvo daugiau. „*Pasveikindavo [vienas kitą] su švente ir pasikeisdavo margučiais*“ (Vilnius, mot., 1929)¹⁷. Atkūrus Nepriklausomybę, nors oficialiai ji pripažįstama, darbovietėse nėra formaliai minima, bet tarp vilniečių populiariu gana neformaliai dalintis jais darbovietėje su kolegomis, dažniau su tais, „*su kuriais sutaria*“ [draugiški santykiai] (Vilnius, mot., 1954), ten, kur „*visi savi*“ (Vilnius, mot., 1957). Lauko tyrimo duomenys rodo, kad dažniausiai Velykų laikotarpiu darbovietėje kaip šventės atributas vyravo margutis¹⁸, kurį suvalgydavo kartu susėdę¹⁹, o užstalė su vaisėmis – retesni atvejai²⁰. Vadinasi, tarp vilniečių išliko simbolinis veiksmas Velykų proga atsinešti / pasikeisti margučiais neformalioje, artimoje bendradarbių aplinkoje. Tam tikrą tradicinių švenčių atgimimą XX a. 10-ajame dešimtmetyje rodo pasakojimai,

¹⁷ Panašiai sakė ir kiti: Vilnius, mot., 1942; 1942; 1960; 1954; 1957; 1957; 1967; 1969; vyr., 1960.

¹⁸ Kas tai darė sovietmečiu, darė ir atkūrus Nepriklausomybę, kaip ir jaunesni pateikėjai: Vilnius, mot., 1978; vyr., 1990; 1987; nors keli paminėjo, jog tik atkūrus Nepriklausomybę pradėjo atsinešti margučius į darbą, – mot., 1939; 1952; 1958.

¹⁹ Vilnius, mot., 1942; 1955; 1959; 1962; 1963; vyr., 1968; 1973.

²⁰ Vilnius, mot., 1949; 1953; 1962; 1971; 1973; vyr., 1957.

kad tuomet po Velykų atsinešdavo margučių į darbą, bet vėliau – nebe (Vilnius, mot., 1969, 1971).

Respondentai iš Vilniaus apylinkėse tyrinėtų vietovių dažniau minėjo, kad mokytojai tarpusavyje pasikeisdavo ir dabar keičiasi margučiais, susėda, suvalgo²¹ (Medininkai, mot., 1980), tačiau ne visuomet. Buvo pabandę net ir su vaikais ridenti margučius, bet neprigijo²². Kitų darboviečių bendradarbiai Vilniaus apylinkėse sovietmečiu taip pat atsinešdavo margučių į darbą, kaip Respondentė teigė: „*Kiekviena atnešdavom savo kiaušinį pašventintą. Lupdavom, valgydavom, juokdavomės. Jei kuriais metais neišeina tokios šventės padaryt, tai taip, žinot, būna liūdna, galvoji, kaip negerai buvo. Bet taip buvo. Išdavikų nebuvo, kolektyvas geras*“ (Marijampolis, mot., 1942). Panašiai pasakojo didesnė apklaustųjų dalis – jie nesislapstė²³ nuo galimų skundikų. Tačiau kitose vietose – atvirkščiai. Užrašyta pasakojimų, kad sovietmečiu „*nebuvo to, negalima buvo, tuo labiau kad čia toks rajonas*“ (Nemenčinė, mot., 1934; Nemėžis, mot., 1950), arba tiesiog Velykų proga su kolegomis nieko nedarė²⁴. Tai rodo vietos, tiksliau – ten dirbusių žmonių – požiūrį ir atitinkamus veiksmus. Atgavus Nepriklausomybę, pasikeitus politinei ideologijai, kai kurių žmonių elgsena keitėsi – jie pradėjo atsinešti margučių į darbą, švęsti šią progą viešai, ne tik savo mažesnėje bendradarbių grupėje. Respondentė pasakojo: Velykų proga „*darbe susirenkam, aš padarau šviežių margučių, trečiadieniui atnešu. Specialiai buvo lovelis – kaip koks oras, einam į kiemą ir ridenam margučius – kurio toliau nuriedės. O šiais metais nešėm suvenyrinius, su lipdukais, savo atsinešam margučius ir juos daužom, kurio sudūžta, tas turi valgyti. Be spiritinio*“ (Medininkai, mot., 1969).

Tyrime išryškėjo, kad ir rusai (Medininkai, vyr., 1963), karaimai tik atgavus Nepriklausomybę (Nemenčinė, vyr., 1954) pradėjo švęsti Velykas su bendradarbiais, pasitaiko, kad Velykas pamini du kartus, o kai sutampa su katalikų – švenčia kartu: „*Bendras stalas, mes atsinešam timbylo, kiaušinių, kiti mėsyčių ir panašiai*“ (Trakai, mot., 1954); „*Darom timbyl, atsinešu į darbą ir pavaišinu, gaunu pati dažytą kiaušinį, o pas mus, pavyzdžiui, yra kiaušinis kepamas*“ (Trakai, mot., 1951).

Kaip matyti, formaliai Velykų proga darbovietėse Vilniuje ir jo apylinkėse nebuvo ir dabar nėra švenčiama, nors mokyklose buvo mėginta tarp mokinių įvesti margučių ridenimo tradiciją, tačiau Vilniaus apylinkėse ji neprigijo. Pastebėta, kad, atkūrus Nepriklausomybę, neformaliai šventę pamini ne tik lietuviai ir len-

²¹ Nemėžis, mot., 1937; 1959; Kernavė, mot., 1942; Marijampolis, mot., 1959.

²² Musninkai, mot., 1953; Marijampolis, mot., 1953; vyr., 1970.

²³ Kernavė, mot., 1946; Nemenčinė, mot., 1947; Trakai, mot., 1952; 1956; Trakai, mot., 1970; Medininkai, mot., 1982; Marijampolis, mot., 1986.

²⁴ Kernavė, vyr., 1959; Nemenčinė, vyr., 1962; Kernavė, mot., 1966; Nemėžis, mot., 1975.

kai, bet ir rusai, karaimai, totoriai savo kalendorinę dieną, o jei datos sutampa, tai kartu pažymi šventę darbe.

Moters diena, Kovo 8-oji, sovietmečiu buvo laisvadienis, o išvakarėse darbovietėje, kur ji iš tiesų ir „gimė“ (Šidiškienė 2016b, 193–195), sveikindavo moteris ir motinas, todėl šventė, išpopuliarėjo. Darbe, kaip teigė respondentė, „*viskas pareina nuo vadovo*“ (Vilnius, mot., 1934), pvz., vienur „*Kovo 8-ąją – čia jau oficialiai – užperka gėles, sveikina administracija, ir vaisės, ir prie kavos skyriuose*“ (Vilnius, mot., 1957) ar kartu šampano išgerdavo (Vilnius, mot., 1962), „*moterys dengė stalą, vyrai pirkdavo gėles. Suneštinės vaisės, vyrai – degtinė ir konjakas, moterys – sumuštiniai, pyragas, konservai ir kava. Dabar nebešvenčia, nes laiko sovietine švente*“ (Vilnius, mot., 1942).

Atgavus Nepriklausomybę, iš dalies Kovo 8-oji yra populiarūs vilniečių darbovietėse: „*nuo vyrų gaunam dovanų visada. Dažniausiai tulpių. Valdybą mūsų sudaro vien vyrai, tai visa valdyba perka gėles ir dovanoja visoms moterims, nė viena nebūna pamiršta. O skyriuje vyrai taip pat dovanoja gėlių. Vaisių nebūna. Kitose įstaigose taip pat gaudavau gėlių, nebuvo taip, kad negaučiau*“ (Vilnius, mot., 1985), bet minima vis rečiau ir mažesne apimtimi, kaip minėjo respondentai, „*dabar tik žodžiu pasveikina*“ (Vilnius, vyr., 1944; 1958; 1992 ir kt.) ar „*tik atsiunčia atvirutę*“ (Vilnius, mot., 1960; 1968). Ji ir dabar įvairiai suvokiama, kaip viena respondentė teigė, „*Apskritai nebeliko nesukomercintų švenčių, dabar – jei tik galima iš šventės padaryti komerciją – ji bus padaryta. Kovo 8-oji dabar vėl stabilizuojasi – buvo tai pavasario, tai moterų, tai sovietinė šventė – kas kaip traktuoja*“ (Vilnius, mot., 1971), bet dažniau traktuojama kaip moters pagerbimo diena, pamaloninant ją gėlėmis: „*nuperkam tulpių ir einam bučiuot moterų, visa tai inicijuoja ūkio skyrius. Vaisių nebūna*“ (Vilnius, vyr., 1982), kiti – kaip pretekstą kolektyve susėsti prie užstalės ar kaip pramogą.

Tuo tarpu Vilniaus apylinkėse apklaustųjų pasakojimu, Kovo 8-ąją sovietmečiu „*visada su gėlytėmis, nuvažiuoju į Rudaminą, jaunas kolektyvas, kavutę pagerdavom, TV pažiūrėdavom*“ (Nemenčinė, mot., 1937). Buvo įprasta sveikinti vyrus vasario 23-iąją, o moteris – Kovo 8-ąją (Nemėžis, mot., 1950); „*jei mes vyrus pasveikinam, tai vyrai mums balių daro, jei jie mus pasveikina, tai mes jiems balių darom*“ (Marijampolis, mot., 1942). Sovietmečiu stipresnėse organizacijose būdavo darbuotojoms ne tik gėlių, bet ir didesnių dovanų: „*Kovo 8-ąją buvo dovanos ir gėlė. Dovanos iš organizacijos: rankšluosčiai „machrovyje“, indai ir panašiai. Taip visuomet buvo. Taip pat klientai atveždavo gėlių, torto. Daugiau [vėliau] tokių nebuvo. Darbo tuomet nebuvo – mes nuo ryto šventėm*“ (Nemėžis, mot., 1954). Šventės populiarumą rodo ir tai, jog kai kur moterų kolektyve pačios moterys pasidarydavo sau šventę: „*moterų kolektyvas, susimetam – arbatėlė, tortas, retkarčiais šampanas*“ (Kernavė, mot., 1942) arba „*susimetam moterys, sausainių, skanų*

*buteliuką, degtinės negerdavom, pasėdim, pasijuokiam, kavos ant viršaus išgeriam ir linksmos išeinam. Vyry nebuvu – nebuvu kam [sveikinti]** (Kernavė, mot., 1946). Buvo organizacijų, kuriose būdavo apsiribojama formaliu šventės paminėjimu, o vyrai pasveikindavo tik žodžiu (Nemėžis, mot., 1959). Sovietmečiu formaliai šventės nešvęsti (nepaminėti, nepasveikinti moterų) nebuvu galima²⁵, nors ne visiems Kovo 8-oji buvo prie širdies. Bet „*darbe tai būtina tulpę gausi. Moterys paruošdavom kavą, pasisėdėdavom*“ (Trakai, mot., 1952), o, kaip teigė vienas mokytojas, „*Kovo 8-osios nepripažino direktorius, nors vyrai pastatydavo gėlių vazą [vazą su gėlėmis, kurias mokytojos gaudavo nuo mokinių] mokytojų kambaryje, bet daugiau nieko, jokių kavučių. Minėjimas tik būdavo*“ (Marijampolis, mot., 1953).

Atkūrus Nepriklausomybę, šventė tirtose Vilniaus apylinkių vietovėse tapo kukli, kartais klientai padovanoja gėlę (Trakai, mot., 1956) ar žodžiu pasveikina (Medininkai, mot., 1982), kitur seniūnas ateina ir visas pasveikina (Marijampolis, mot., 1959). Kovo 8-osios minėjimas kinta ir dėl draudimo darbovietėse rengti užstales: „*Kovo 8-ąją gaudavom gėlių, o šiemet šakotį gavom – mūsų, moterų, nemažai, o vyrų nedaug. Taip, būna. Anksčiau susirinkdavom bendrų pietų, dabar ne*“ (Trakai, mot., 1970). Jaunesniems šios šventės žinomos iš vyresnių kolegų šventimo: „*Kovo 8-ąją moterims gėlyčių, kartais dovanėlėm, susėsdavom labiau Kovo 8-ąją nei Valentino, labai švėsdavo, ir dar dabar vasario 23-iosios šventė, man tai buvo nauja ir aš turėjau prisidėti, dalyvauti, man tai neįprasta buvo. Vyrams kažką dovanodavo, kažką jiems pirko*“ (Marijampolis, mot., 1986). Ir mokykloje mokiniai pasveikina (Medininkai, mot., 1982): „*šiame krašte dar švenčiama. Vaikai pasveikina mokytojas, ir vyrai po tulpytę pasveikina*“ (Marijampolis, vyr., 1970).

Sovietmečiu buvusi formali šventė išpopuliarėjo tiek tarp vilniečių, tiek tarp Vilniaus apylinkių bendradarbių, ji švęsta ir neformaliai. Atkūrus Nepriklausomybę, šventė sumenko vaišių ir dovanų gausa, tačiau išliko minima neformaliai sveikinimais žodžiu, nors Vilniaus apylinkių gyventojų, ypač vyresnių, ji kiek labiau mėgstama ir švenčiama negu vilniečių: 10 proc. vilniečių sakėsi dabar nešvenčiantys ir neminintys Kovo 8-osios, o Vilniaus apylinkių – 7 proc. respondentų.

Valentino diena sovietmečiu nebuvu žinoma ir gimusieji XX a. 5-ajame dešimtmetyje jos nežinojo, negirdėjo. Atgavus Nepriklausomybę, Vilniuje ir jo apylinkėse šventė labiausiai jaučiama mokyklose, nes ją praktikuoja mokiniai. Antai Vilniaus apylinkių mokyklose: „*Valentino dieną visada organizuoja mokiniai, pas mus visada 8-okai ruošia šia proga renginį: šventinį koncertą, konkursus, šventinį paštą. Mus irgi įtraukia, bet mes tarpusavy su bendradarbiais – ne*“ (Medininkai, mot., 1980), „*vaikai švenčia, ir jie užveda tą šventę, ir norim nenorim pa-*

²⁵ Sovietmečiu Tarptautinė moters diena buvų paskelbta valstybine švente.

jaučiam tą šventę“ (Marijampolis, vyr., 1970), darželyje taip pat vaikai širdelėmis apsiklijuoja (Marijampolis, mot., 1959).

Pateikėjai iš kitų darboviečių pasakojo, kad yra bandę įsivesti tokią tradiciją „*Valentino kažkada kažkokį pyragą esam valgę, susimetėm pinigėlių, nusipirkom pyrago, bet nepriėjo*“ (Trakai, mot., 1970). Vieni pateikėjai kategoriškai nepripažįsta šios šventės: „*Valentino diena atėjo, kai mes jau nebedirbom. Kokia čia šventė – Valentino diena, čia ne šventė*“ (Nemėžis, mot., 1954), arba: „*čia jaunimo. Galima vardadieniu pasveikinti – man ji nepriimtina*“ (Trakai, mot., 1952), kiti neutraliai reaguoja, teigia, jog pasitaiko „*darbe irgi kai kas juokais nusiperka širdelių, padalina visiems ir pan.*“ (Medininkai, mot., 1969). Vyrauja nuomonė, kad tai jaunimo šventė, o širdelių pasidovanojimas įveda kolektyve žaismingumo ir, kaip teigė vienas pateikėjas, tai visiems vienoda šventė: „*ten neišskiria Valentiny, nors jų yra*“ (Nemenčinė, vyr., 1954). Šventės spontaniškumą pažymi ir kita pateikėja, kuri sakėsi, jog darbe ši šventė nesijautė: „*greičiau būdavo, kad gatvėje [Vilniuje] raudoną širdelę prikljuos. Kodėl gi ne, gražu*“ (Trakai, mot., 1951).

Valentino dieną kai kurios vilniečių bendradarbių bendrijos švenčia arba bandė švęsti panašiai kaip Moters dieną, nors gėlių dažniausiai nedovanoja, o perka tortą ar širdelės formos saldainių (Vilnius, mot., 1955; vyr., 1957). Kartais neformaliai keičiasi tarpusavyje šokoladukais, klijuoja širdeles – „*kas neturi ką veikt – ir viskas tuo ir baigiasi*“ (Vilnius, vyr., 1959) ar pasveikinami Valentinai: „*jam ant durų jaunos merginos priklijuodavo širdučių raudonų, ir tos durys būdavo visos pilnos širdučių. Jis ten kažką bandydavo – saldainių dėžę nešiodavo per darbovietę*“ (Vilnius, mot., 1954). Šventė spontaniška, neplanuojama iš anksto, tačiau formaliai pažymima prekybos vietose – puošiama prekybos salė, taikomos akcijos (Vilnius, mot., 1962). Apskritai ši šventė labiau pasireiškia mažesnėse organizacijose arba bendradarbių bendrijose – kai kurios jų praktikuoja tą vakarą eiti visiems žaisti boulingą (Vilnius, vyr., 1980). Iš visų apklaustų vilniečių 75 proc. sakėsi jų nešventė, o Vilniaus apylinkėse nešventė 77 proc.

Iš pateiktos medžiagos matyti, kad Valentino diena neformaliai pradėta švęsti atkūrus Nepriklausomybę su bendradarbiais, bet ne nuolat, o impulsyviai. Ji labiau paplitusi mokyklose tarp mokinių, todėl „tenka“ šios šventės ir mokytojams. Formalią šventę pajuntą prekybos vietų darbuotojai.

Išvados

Socialinėmis praktikomis arba atliekamais veiksmais, ypač švenčių progomis, yra (per)kuriami / perimami organizacijos kultūra, stiprinami bendradarbių socialiniai santykiai. Laiko perspektyvoje (sovietmečiu ir atkūrus Nepriklausomybę) iš tirtų švenčių Kalėdų, Naujųjų metų ir Velykų progų šventimas išliko

panašus, mažai kito. Panašiai išliko, nors iškilmingumu ir masiškumu sumenko, Moters dienos minėjimas, bet tirtose Vilniaus apylinkių vietovėse tarp bendradarbių ji šiek tiek populiarsnė. Nauja šventė – Valentino diena – Vilniuje tarp bendradarbių paminima spontaniškai, nėra įsitvirtinusi, dažnesnė mokyklose tarp vaikų – kaip ir tirtose sostinės apylinkėse. Vyresnieji mokytojai tokios šventės nežinojo (sovietmečiu), jos ir dabar nepripažįsta. Tikimybė, jog naujoji karta įneš į darbo kolektyvus šios progos minėjimą – tikėtina. Taigi švenčių progų šventimas su bendradarbiais priklausė nuo vietos – kokie žmonės dirbo organizacijoje, koks buvo jos vadovo požiūris. Lyginant sostinės ir jos apylinkių gyventojų bendradarbių švenčių šventimo atvejus, pastebėta neryškių skirtumų neformalioje aplinkoje: Moters diena šiek tiek populiarsnė apylinkėse, o Valentino – sostinėje.

Apskritai formalusis ir neformalusis šventimas organizacijose išlaiko tam tikrą balansą: jei organizacijoje švenčiama formaliai įtraukiant ne tik į susirinkimą, bet ir į bendrą vakarą, su šokiais ir vaišėmis (kurios gali būti ir suneštinės, sudėtinės), joje dalyvauja visi norintieji. Kai formaliai nerengiamas bendras vakaras, mažesnė grupė neformaliai rengiami atskiri vakarajimai. Taigi oficialios šventės, kurios organizacijoje formaliai nėra švenčiamos (Velykos, Valentino diena), jos dažniausiai paminimos neformaliai. Tai rodo tam tikrą balansą – žmonėms reikia ir jie pažymi jiems priimtinas progas, pasidalija savo emocijomis, vaišėmis.

Atlikę pasirinktų švenčių ar jų progų šventimo tyrimą, matome fragmentuotą vaizdą: pagal organizacijų vidinę kultūrą ir išryškėjusius tam tikrus savitumus ir pagal jų išorinę kultūrą, šiuo atveju tarp Vilniaus miesto ir jo apylinkių vietovių, arba lokalinės kultūros. Tai patvirtina organizacijos vietos įtaką švenčių šventimui su bendradarbiais, ypač moderniųjų švenčių atveju.

Literatūra

- Aliyev 2013 – Huseyn Aliyev. Post-Communist informal networking: Blat in the south Caucasus, 89–111, [žiūrėta 2018 10 09]. Prieiga internetu: <https://pdfs.semanticscholar.org/9565/fd2c62823586d11f02eb6996030612491aac.pdf>
- Anderson, Adey, Bevan 2010 – Jon Anderson, Peter Adey, Paul Bevan. Positioning place: polylogic approaches to research methodology. *Qualitative Research*, vol. 10 (5), 589–60. Prieiga internetu: <http://qrj.sagepub.com>
- Baker 2002 – K. A. Baker. *Organizational Culture* Prieiga internetu: <http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/doe/benchmark/ch11.pdf> (Accessed September 2018)
- Bellot 2011 – Jennifer Bellot. *Defining and Assessing Organizational Culture*. School of Nursing Faculty Papers & Presentations. Paper 34. Prieiga internetu: <http://jdc.jefferson.edu/nursfp/34>
- Bodley 2005 – John H. Bodley. *Cultural Anthropology: Tribes, States, and the Global System*. Boston: McGraw Hill.
- Falassi 1987 – Alessandro Falassi. Festival: Definition and morphology. Ed. A. Falassi. In *Time out of Time*. Albuquerque: University of New Mexico Press.

- Gjuraj 2013 – Edlira Gjuraj. The Importance of National Culture Studies in the Organizational Context. *European Scientific Journal*, vol. 9, No. 11.
- Jurčikonytė 2016 – Aušra Jurčikonytė. Sovietinė industrija ir poindustrinės atmintys: Alytaus namų statybos kombinatas. *Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos*, 16 (25), 155–175.
- Kniffin, Wansink, Devine, Sobal 2015 – Kevin M. Kniffin, Brian Wansink, Carol M. Devine & Jeffery Sobal. Eating together at the Firehouse: How Workplace Commensality Relates to the Performance of Firefighters. *Human Performance*, vol. 28 (4), 281–306 [žiūrėta 2016 07 29]. Prieiga internetu: <<http://dx.doi.org/10.1080/08959285.2015.1021049>>
- Kuipers 2009 – Kathy J. Kuipers. Formal and Informal Network Coupling and its Relationship to Workplace Attachment. *Sociology Faculty Publications*. Paper 1.
- Kuznecovienė 2008 – Jolanta Kuznecovienė. Šventės švenčiantis LIETUVIS: bendruomeniškumo diapazonas (p. 75–88). In Vytis Čiubrinskas, Jolanta Kuznecovienė (sud.). *Lietuviškojo identiteto trajektorijos*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
- Ledeneva 1998 – Alena Ledeneva. *Russia's Economy of Favors: Blat Exchange: Between Gift and Commodity*. Cambridge and New York: Cambridge University Press.
- London 2010 – Scott London. *Informal Networks: The Power of Organic Community Groups*. A Harwood Institute Report, Prepared for the Kettering Foundation, 1–28.
- Miller 2017 – Daniel Miller. Christmas. An anthropological lens. *HAU: Journal of Ethnographic Theory*, vol. 7 (3), 409–442.
- Paukštytė-Šaknienė 2013 – Rasa Paukštytė-Šaknienė. Tradicija šiuolaikinių kalendorinių ir gyvenimo ciklo švenčių kontekste. *Res Humanitariae*, nr. 14, 303–322.
- Paukštytė-Šaknienė 2016 – Rasa Paukštytė-Šaknienė. Įvadas (p. 10–25). In Rasa Paukštytė-Šaknienė, Jonas Mardosa, Žilvytis Šaknys, Irma Šidiškienė. *Šventės šiuolaikinėje vilniečių šeimoje*. Vilnius: Lietuvos istorijos institutas.
- Plester 2015 – Barbara Plester. Ingesting the organization: The embodiment of organizational food rituals. *Culture and Organization*, vol. 21, Issue 3, 251–268.
- Pruskus 2013 – Valdas Pruskus. Kultūros samprata ir inkultūrizacijos procesas tarpkultūrinės komunikacijos kontekste. *Filosofija. Sociologija*, t. 24, nr. 3, 121–130.
- Rodman 1992 – Margaret C. Rodman. Empowering Place: Multilocality and Multivocality. *American Anthropologist, New Series*, vol. 94 (3), 640–656.
- Senvaitytė 2013a – Dalia Senvaitytė. Kalendorinių švenčių pristatymas lietuviškoje periodinėje spaudoje XIX a. – XX a. pr. *Res Humanitariae*, nr. 13, 267–285.
- Senvaitytė 2013b – Dalia Senvaitytė. Kalendorinių švenčių diskursas tarpukario Lietuvos periodikoje. *SOTER*, nr. 45 (73), 115–138.
- Senvaitytė 2013c – Dalia Senvaitytė. Kalendorinių švenčių diskursas sovietinėje Lietuvos periodikoje. I dalis: 1945–1964 metai. *Lituanistica*, t. 59, nr. 2 (92), 101–121.
- Senvaitytė 2014a – Dalia Senvaitytė. Metų švenčių populiarumas Lietuvoje ir jo kontekstai. *Acta Humanitaria Universitatis Saulensis*, t. 20, 224–241.
- Senvaitytė 2014b – Dalia Senvaitytė. Lietuviškų tradicinių metinių švenčių kūrimo klausimu. *Lithuanian Journal of Anthropology*, nr. 1, 77–88. Prieiga internetu: anthropology.lt/2014_1/LJA%202014.1%2077-88%20Senvaityte.pdf
- Senvaitytė 2014c – Dalia Senvaitytė. Kalendorinių švenčių diskursas sovietinėje Lietuvos periodikoje. II dalis: 1964–1990 m. *Lituanistica*, t. 60, nr. 2 (96), 118–133.
- Stonkuvienė 2011 – Irena Stonkuvienė. Etninės kultūros perdavimas: teorinis ir praktinis aspektas. *Acta Paedagogica Vilnensia*, nr. 26, 9–21.
- Šaknys 2003 – Žilvytis Šaknys. Kultūros elementų difuzija: Šv. Valentino diena Lietuvoje. *Liaudies kultūra*, nr. 1, 21–25.

- Šidiškienė 2016 – Irma Šidiškienė. Moters diena (p. 190–221). In Rasa Paukštytė-Šaknienė, Jonas Mardosa, Žilvytis Šaknys, Irma Šidiškienė. *Šventės šiuolaikinėje vilniečių šeimoje*. Vilnius: Lietuvos istorijos institutas.
- Šidiškienė 2017 – Irma Šidiškienė. Neformalių kaimo ir miesto darbo bendrijų sąsajos socialinių santykių aspektu. *LOGOS*, liepa–rugsėjis, nr. 92, 84–91.
- Šidiškienė 2018 – Irma Šidiškienė. Šventės, progos miesto bendradarbių kultūroje. Vilniaus ir Sofijos atvejai. *Lituanistica*, nr. 2 (112), 134–149.
- Varnienė 2018 – Rima Varnienė (red.). Lietuvos valstybinės šventės ir atmintinos dienos. *Visuotinė lietuvių enciklopedija (beta)* [žiūrėta 2018 11 20]. Prieiga internetu: <http://www.vle.lt/Straipsnis/Lietuvos-valstybines-sventes-ir-atmintinos-dienos-117731>
- Venskienė 2016 – Asta Venskienė. Jaunimo požiūriai į savo pačių, tėvų ir senelių šventes. Mėgstamiausia jaunimo šventė. *Lituanistica*, nr. 1 (103), 45–60.
- Vyšniauskas 2016 – Vidmantas Vyšniauskas. Kultūriškumas sovietmečio Lietuvoje: kultūros namai ir bažnyčia. Gižų atvejais. *Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos*, nr. 16 (25), 127–153.
- Waldström 2001 – Christian Waldström. Informal Networks in Organizations – A literature review. *DDL Working Paper*, No. 2.
- Žiliukaitė 2014 – Rūta Žiliukaitė. *Blato* ryšių Lietuvoje vėlyvučiu sovietmečiu analizė. *Sociologija. Mintis ir veiksmas*, nr. 2 (35), 252–270.

Irma Šidiškienė

CELEBRATIONS AND CO-WORKERS' CULTURE IN VILNIUS AND ITS ENVIRONS

Summary

Lithuanian research has paid much attention to the theme of celebrations, but the celebration of various occasions in the settings of co-workers' and the place (both the organization and its local, national culture) have remained little researched.

This article based on fieldwork research carried out in Vilnius and its environs: Trakai city, Nemenčinė, Kernavė towns, Nemėžis, Marijampolė and Medininkai villages (hereafter – Vilnius environs). Respondents of all ages have been interviewed, so the material has been collected both for the Soviet period and for the restoration of independence in Lithuania. Different types of celebrations were chosen in order to highlight the celebratory peculiarities of the festive celebrations in the co-workers' settings: two official occasions (traditional, include the pre-Christian and Christian calendar holidays) and two modern holidays (including seculars, for example, public, professional, personal, and other newly created holidays). Christmas / New Year and Easter occasions are chosen from the traditional holidays. They are chosen because they have remained the most popular in their society up to now. From modern holidays we chose Women (March 8th) and Valentine's Day. The woman's day is exclusive as for-

mally introduced in Lithuania during the Soviet times and is celebrated today in society, while Valentine's Day is the latest one that has begun to spread among young people after the restoration of independence.

Most of respondents were celebrating Christmas / New Year's occasion. In Vilnius and its environs Christmas / New Year celebrations are celebrated in a similar way. In order to find out whether the celebration of New Year's occasion with colleagues revealed that the choice depended on the organization in which the respondent worked. Respondents emphasized the decisive influence of the organization's management on this issue. From a diachronic point of view, the formal celebration of Christmas / New Year changed with the content of restoring independence in Lithuania, sometimes celebrating both the Christmas and New Year occasions, this occasion is filled with goodwill or evening with theatrical outfits, concerts, theater visits. An informal celebration has survived, it is more frequently observed where there is no formal celebration, or where the collective community did not have friendly social relations – then it is celebrated in subgroups. The celebration of this event, as evidenced by the researched places, shows, on the one hand, the differences between organizations, more precisely employees, especially managers, in the aspect of social relations (in the context of organizations) and, on the other hand, in a similar general context in the capital city and its environs.

On Easter occasion, there were no formal celebration in the workplace in Vilnius and in the environs of it, but they were not celebrating at school anyway, even though they tried to introduce a dropping of Easter eggs in schools, it wasn't established in the environs of Vilnius. Another moment has been noted that not only Lithuanians and Poles, but also Russians, Karaites, Tatars on their calendar day mentioned the informal celebration after the restoration of independence, and if the dates coincided, they celebrated the holiday at the same time.

In the Soviet times, the formal day of the Woman's Day was popular among both the Vilnius and its environs co-workers', and was celebrated informally too. After the restoration of independence in Lithuania, the festival reduced by the number of dishes and gifts, but remained informal with oral congratulations, although the co-workers of Vilnius environs, especially the elderly, is much more beloved and celebrated than the residents of Vilnius: nowadays 10% of respondents from Vilnius residents do not celebrate the 8th of March and 7% do not celebrate it in Vilnius environs.

Valentine's Day celebrates since the restoration of independence in Lithuania with co-workers in an informal way and inconstantly, spontaneously. It is more common in schools among pupils, therefore, this celebration is also experienced by teachers. The formal form of the celebration takes place in the trading places.

In the celebration of the chosen holidays or their occasions, is fragmented according to the internal culture of the organizations and highlights certain peculiarities according to their external culture, in this case between the city of Vilnius and its environs. This confirms the influence of the organization's place on celebrations with colleagues, especially on modern holidays.